

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

БАГАТОВИМІРНА БІДНІСТЬ: СУТНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ MULTIDIMENSIONAL POVERTY: NATURE AND WAYS TO OVERCOME IT

УДК 330.12

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastuct49-1>

Микитась В.В.

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії та економічних методів управління Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Світлична П.Л.

студентка Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Mykytas Viktoriia

V.N. Karazin Kharkiv National University

Svitlychna Polina

V.N. Karazin Kharkiv National University

У статті розглянуто поняття багатомірної бідності, його значення та вплив на соціально-економічний розвиток. Безумовним є те, що подолання бідності займає провідну роль у розробленні та формуванні програмних засад управління процесами життєдіяльності суспільства. Так, нині в усьому світі стає все більш актуальним саме питання багатомірної або абсолютної бідності, коли економічний аналіз стає більш глибоким та виходить далеко за межі простих грошових показників. Більше немає сенсу оцінювати країни як багаті або бідні. Понад дві третини – 886 мільйонів – людей, які належать до категорії багатомірної бідності, живуть у країнах із середнім рівнем достатку. Багатомірна бідність – це не тільки недостатність грошових коштів, а насамперед те, наскільки населення країни відчуває обмеження зонайменше за третиною важених показників у сфері здоров'я, освіти та рівня життя. Для формування шляхів подолання слід пам'ятати, що бідність має чимало проявів, усвідомлення та аналіз яких приведе до створення ефективної управлінської моделі суспільства країни.

Ключові слова: багатомірна бідність, бідність, глобальний економічний розвиток, добробут, людський розвиток, розподіл доходів, соціалізація.

В статье рассмотрено понятие многомерной бедности, его значение и влия-

ние на социально-экономическое развитие. Безусловно, преодоление бедности занимает ведущую роль в разработке и формировании программных основ управления процессами жизнедеятельности общества. Так, сегодня во всем мире становится все более актуальным именно вопрос многомерной или абсолютной бедности, когда экономический анализ становится более глубоким и выходит за пределы простых финансовых показателей. Нельзя оценивать страны как богатые или бедные. Более двух третей – 886 миллионов – людей, которые принадлежат к категории многомерной бедности, живут в странах со средним уровнем достатка. Многомерная бедность – это не только недостаток денежных средств, а прежде всего то, насколько население страны чувствует ограничения по меньшей мере по трем взвешенным показателям в сфере здравоохранения, образования и уровня жизни. Для формирования путей преодоления следует помнить, что бедность имеет немало проявлений, осознание и анализ которых приведет к созданию эффективной управленческой модели общества страны.

Ключевые слова: многомерная бедность, бедность, глобальное экономическое развитие, благосостояние, развитие общества, распределение доходов, социализация.

The article examines the concept of multidimensional poverty, its significance and impact on socio-economic development. Undoubtedly, overcoming poverty takes a leading role in the development and formation of the programmatic foundations for managing the processes of society's vital activity. So, today all over the world it is the question of multidimensional or absolute poverty that is becoming more urgent, when economic analysis becomes deeper and goes beyond simple financial indicators. We consider the human factor to be one of the determinants of global economic development, because, as the practice of African countries shows, ignoring it can lead to catastrophic socio-demographic consequences. For example, some African countries by the end of the twentieth century, developed as colonies, at the same time the natural resource potential of these territories theoretically allows for development, in particular with the existing deposits of mineral resources, agricultural lands. But in practice, these countries, not without the participation of the world community, have become a center of poverty, where the donor aid of developed countries is directed, but at the same time protectionist measures are introduced against them in the financial and trade spheres. Countries cannot be judged as rich or poor. More than two thirds – 886 million – of people in the multidimensional poverty category live in middle-income countries. Multidimensional poverty is not only a lack of funds, but above all the extent to which the population of a country feels constraints on at least three weighted indicators in the field of health care, education and living standards. To form the ways of overcoming it, it should be remembered that poverty has many manifestations, the realization and analysis of which will lead to the creation of an effective management model of the country's society. The article argues that poverty in modern conditions is not only a difficult, still insurmountable companion of economic development, but also a phenomenon that is becoming increasingly diverse. It is poverty reduction that is one of the necessary conditions for the transition to an economy of sustainable development and improved quality of life. The problem of poverty arises as a result of a violation of the proportions of social reproduction: proportions of activity (the ratio of socially heterogeneous types of labor, the ratio of the employed and unemployed population in social production); the proportions of the state (differentiation of the population by the level of provision with material, spiritual and social benefits, the relationship between the elements of well-being and the phases of its reproduction); proportions of relations: man – society – nature, man – social group – class – society. They are based on the key proportion between the productive and consumer forces of society, the expression of which is the ratio of labor and free time.

Key words: multidimensional poverty, poverty, global economic development, welfare, development of society, distribution of income, socialization.

Постановка проблеми. Економічний розвиток упродовж останніх десятиліть перестав бути винятково національною проблемою і навіть регіональною (маємо на увазі інтеграційні об'єднання), а поступово набув ознак глобальності. Причин такої тенденції декілька. Передусім це об'єктивні процеси інтернаціоналізації, які спричинили

активне переміщення як людських, так і фінансових ресурсів між країнами, що полегшило доступ не лише до факторів виробництва, а й до знань, культури, звичаїв, у тому числі й економічних традицій. По-друге, впровадження інформаційних технологій усунуло просторово-часові бар'єри між країнами, наблизило їх одна до одної, але водно-

час поглибило диференціацію у їхньому доступі до ресурсів. І третя, найважливіша, на наш погляд, детермінанта актуалізації питання глобального економічного розвитку – це поява та загострення глобальних проблем, адже світова економіка нині нагадує тісно переплетений інтересами, потребами та можливостями конгломерат, де інтереси одного учасника неодмінно позначаються на іншому. Відповідно, такі проблеми потребують колективного вирішення, адже інтернаціоналізація економічних процесів стала своєрідним каталізатором збільшення розривів в економічному розвитку країн. Серед детермінант, які окреслюють соціальний вимір глобального економічного розвитку, є бідність, яка поглиблюється на фоні ескалації інших глобальних проблем. Питання бідності, у тому числі й глобальної, не знаходять свого вирішення з огляду на появу нових викликів та загроз для країн, тому й потребують пошуку ефективних заходів подолання негативних тенденцій із забезпеченням соціальної справедливості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У дослідженнях причин і місця бідності в суспільстві виділяють період з XVIII до першої половини XX століття (А. Сміт, Д. Рікардо, Т. Мальтус, Г. Спенсер, Ж. Прудон, Е. Реклю, К. Маркс, Ч. Бут і С. Раунтрі) і дослідження бідності в XX столітті (Ф.А. Хайек, П. Таунсенд і ін.). Вже роботи А. Сміта виявили відносну природу бідності через зв'язок бідності та соціального сорому, тобто розривом між соціальними стандартами і матеріальною здатністю дотримуватися їх. Ще в XIX столітті було запропоновано обчислювати межу бідності на основі сімейних бюджетів і ввести тим самим критерій абсолютної бідності, зв'язати критерії визначення бідності з рівнем доходів і задоволенням основних потреб індивіда, пов'язаних з підтриманням певного рівня його працездатності і здоров'я. Значний внесок у дослідження проблем бідності внесли як економісти, так і соціологи, більшістю яких була визнана закономірність існування бідності в суспільстві; відмінність поглядів полягала у визнанні або запереченні необхідності втручання держави у вирішення проблеми бідності та в масштабах такого втручання.

Також слід зазначити таких сучасних науковців, як П. Елкоком, Д. Геллі, Дж. Мек і С. Ленслі. Серед вітчизняних учених, які досліджують проблеми бідності: Л.М. Черенько, О.П. Кириленко, В.В. Письменний, Н.Я. Кравчук, Н.М. Ткачук, Н.І. Карпишин, В.М. Русін, Б.С. Малиняк та інші. У роботах зазначених вчених досліджуються бідність як багатогранне явище, методичні підходи до вивчення бідності, особливості прояву цього явища в Україні та його наслідки, фінансові важелі подолання бідності в Україні. Говорячи про роботи російських соціологів, слід сказати про праці, присвячені проблемам соціальної стратифікації. Це роботи

Т. Заславської, Т. Малєва, В. Радаєва, Н. Тихонової, О. Шкаратана, в яких детально розроблені концепції соціальної структури суспільства, охарактеризовано процеси соціальної мобільності в ньому, змальовано становище окремих складових його груп, в тому числі багатих і бідних. Багато із вище зазначених учених досі займаються проблемою бідності.

Протягом XX ст. в економічно розвинутих країнах природний приріст був досить низький, а «демографічний вибух» першої половини XX ст. у більшості регіонів вже пішов на спад. Основними чинниками, що стримали темпи зростання населення світу, стали процеси індустріалізації та урбанізації, які поступово охопили всі регіони планети. Загалом, оцінюючи ситуацію, необхідно зважити на такі особливості.

По-перше, демографічні проблеми в різних країнах мають свої особливості. Головні з них, наприклад, в Україні не збігаються, з одного боку, з проблемами Франції, з іншого – з проблемами Єгипту, Ефіопії або Таїланду, хоча всі ці країни мають майже однакову кількість населення. Для країн, що розвиваються, попри всі відмінності між ними, спільними є необхідність зменшення приросту населення, поліпшення здоров'я та харчування людей, ліквідація бідності та технологічної відсталості.

В економічно розвинутих країнах цих складностей немає, але натомість гостро стоять проблеми відвернення екологічної кризи та збалансованості використання робочої сили. А в деяких постсоціалістичних країнах (і в Україні зокрема) до цього додалися проблеми необхідності духовного та фізичного відродження нації.

По-друге, закономірності процесу сучасного світового демографічного переходу дають змогу прогнозувати певну стабілізацію у відтворенні населення в XXI ст., а технічні і технологічні можливості сучасного господарства уможливають досягнення достатніх середніх світових показників забезпечення земель продовольством та іншими засобами для життя. Для цього є всі підстави [1, с. 224].

Постановка завдання. Чи можливе подолання диспропорцій у рівнях розвитку світового господарства? Економічний розвиток країн світу впродовж останніх двох століть доводить, що ефективна перебудова господарства окремої країни, швидкий його розвиток є можливими.

Ось приклад з історії. Розорена, з поруйнованими містами країна, заводи якої стоять, а зубожіле населення, аби прожити, торгує та гендлює. Продовольчих і промислових ресурсів – обмаль, нафти – немає. Товари держави на світовому ринку не конкурентоздатні, а країни-сусіди вже стали на шлях індустріальної перебудови. Здавалось би – повна безнадія.

Прикладів радикальних економічних перетворень окремих держав на шляху розвитку

цивілізації чимало. Економіка більшості сучасних економічно розвинутих країн перебувала свого часу на досить низькому рівні розвитку: США, Канада, Австралія розпочинали розбудову своєї економіки на неосвоєних землях нових континентів. Японія в останній чверті XIX ст. розпочала розбудову індустріальної держави на островах, які століттями до цього були в стані ізоляції від світу. «Далекосхідні тигри» розбудували сучасне господарство, розпочавши майже з нуля [7, с. 61–68]. Які ж передумови визначають успіх руху від відсталості до прогресу? Безумовно, першою з них є вибір шляху соціально-економічних перетворень, на якому держава має визначити свою стратегію економічної політики і створити різні механізми її реалізації. Досвід свідчить, що першою передумовою розвитку є затрати на освіту та підготовку кадрів. Однак головним питанням економічної політики є держава, яка вибирає ринкові відносини основою розвитку своєї економіки, формує певну модель системи власності в країні (вибір співвідношення державної та приватної власності, проведення приватизації тощо), створює ефективну законодавчу базу господарської діяльності та систему управління, дбає про забезпечення соціальних потреб та охорону довкілля. Отже, створюються умови, за яких продуктивні сили мають змогу нарощувати продуктивність праці, капіталу, землі тощо.

Другою передумовою є реалізація досягнень науково-технічного прогресу, на який, у свою чергу, впливають історія, культура, освіта, наука. Через суспільний поділ праці та механізми інвестування здобутки науково-технічного прогресу перетворюються у фізичний (споруди, машини, устаткування тощо) та людський або інтелектуальний капітал. У XX ст. залучення нових і найновіших технологій дало змогу багатьом країнам використовувати свої економічні ресурси набагато продуктивніше, ніж будь-коли в історії, і досягти різкого збільшення виробництва за порівняно короткі періоди. Так, якщо в період першої промислової революції (XIX ст.) подвоєння обсягу виробництва на душу населення у Великобританії було досягнуто більш як за півстоліття, а в США – за 46 років, то в другій половині XX ст. такого самого результату Японія, Республіка Корея і Китай досягли за 10–12 років економічного розвитку [6].

Третьою передумовою є інтеграція у світове господарство. Ефективний економічний розвиток стає можливим, коли вільний рух товарів, капіталу, науково-технічної інформації сприяє економічному зростанню всіх країн світу. Так, під час промислової революції XIX ст. у процесі взаємодії «піднялося» господарство країн Європи, а в наш час такі країни, як Японія, США, «далекосхідні тигри» завдяки обміну товарами, технологіями і капіталом стали головними дійовими особами на світових ринках.

Отже, проблема забезпечення поступального і пропорційного розвитку господарства світу, окремих його країн має глобальний характер, оскільки її неможливо розв'язати без взаємодії всіх учасників світової спільноти і використання механізмів міжнародного поділу праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливими умовами подолання бідності є можливості збільшення виробництва сільськогосподарської продукції. Шляхи до цього відомі і цілком досяжні. Це:

- підвищення родючості ґрунтів, що пов'язано з успіхами агромеліорації та агрохімії;
- підвищення біологічної продуктивності сільськогосподарських культур шляхом упровадження досягнень сільськогосподарської генетики і селекції;
- виведення продуктивніших порід свійської худоби;
- ефективніше використання сонячної енергії для фотосинтезу органічної маси та впровадження генної інженерії;
- підвищення біологічної продуктивності Світового океану та широке впровадження аквакультури [2, с. 591].

Людство має величезні ще не використані можливості в галузі енергетики. Вже тепер багато країн світу стали на шлях переходу від енергетики, що базується на застосуванні обмежених паливних ресурсів (нафта, газ, вугілля), до енергетики, що орієнтована на використання практично невичерпних енергоносіїв – ядерної енергії, енергії Сонця, вітру, води, тепла Землі. З огляду на це, вже в першій половині XXI ст. стримуючим чинником розвитку енергетики стане не нестача енергоносіїв, а загроза ще більшого теплового забруднення атмосфери надпотужними електростанціями. Тож проблема впровадження енергозберігаючих технологій і надалі залишається актуальною.

Економічне зростання супроводжуватиметься спорудженням нового житла та нарощуванням технічних потужностей виробництва. І тут наука і техніка готові забезпечити людство сучасними індустріальними технологіями, які застосовуються у містобудівництві; сучасними транспортними засобами, які у всіх сферах природного середовища – на суходолі, на воді, в повітрі, а з часом і в космосі «звужують» світ і роблять ближчими і доступнішими всі куточки планети; комп'ютерами та новими інформаційними та комунікаційними системами, які активно впроваджуються в усі сфери виробництва і побуту, фактично вже ліквідували бар'єр просторового розриву в комунікаціях і передачі інформації [5].

Реалізувати перелічені можливості на благо людства можна за умови, що робота здійснюватиметься освіченими, фізично здоровими і вільними людьми, які будуть забезпечені

сучасними умовами життєдіяльності (харчування, одяг, житло, доступ до інформації тощо). Отже, постає проблема якості життя людини.

Добробут і розвиток суспільства взаємопов'язані. Вже давно помічено, що здоров'я, фізична та розумова сила народу є запорукою його економічного багатства. Водночас коли людина розпоряджатиметься матеріальним багатством розумно, то це сприятиме поліпшенню здоров'я, фізичної, розумової та моральної сили людської спільноти. Ця взаємопов'язаність визначається взаємодією багатьох компонентів: багатствами природи і багатствами, створеними людськими руками, станом здоров'я населення, рівнем його освіти та культури, який у країнах з різним рівнем розвитку економіки неоднаковий [2, с. 532].

Під час розрахунків показників якості життя країн і територій беруть до уваги такі показники: розміри ВВП на душу населення (як уособлення багатства та добробуту), середньостатистичну тривалість життя населення (віддзеркалення стану здоров'я і фізичної сили) та рівень освіти населення (стан культури і науки).

Між країнами і регіонами світу є значні відмінності в якості життя, що зумовлює існування бідності на нашій планеті. Це змушує замислитися над тим, яке непросте коло проблем має розв'язати людство на шляху до спільного процвітання і злагоди.

Забезпечення поступального і пропорційного розвитку господарства світу – одна з важливих проблем, що стоять перед людством. До середини 90-х років розрив у рівнях прибутків на душу населення між економічно розвинутими країнами та країнами, що розвиваються, був чималим, незважаючи на те, що за останні півстоліття багато країн, що розвиваються, досягли значного прогресу: зросли їх прибутки, розпочалася індустріалізація, досягнуто успіхів у галузях охорони здоров'я та освіти. У багатьох країнах Азії та Африки економічний стан такий, яким він був у країнах Західної Європи на початку століття або перед Другою світовою війною. Проте пересічні економічні показники – на крайніх полюсах багатства (розвинуті країни – ВВП на душу населення становить понад 20 тис. доларів на рік) і бідності (країни, що розвиваються, відповідно, – менш як 200 доларів на рік) – відрізняються в 100 разів, при цьому в деяких країнах останнім часом відставання навіть збільшилося. світовий прогрес все ще омиває четверту частину людства. Ситуація є особливо драматичною з огляду на те, що, за розрахунками, на межі ХХ–ХХІ ст. понад 9/10 приросту робочої сили припадатиме на країни, що розвиваються. Наприкінці ХХ ст. глобальна проблема винайдення пропорційності економічного розвитку також стала актуальною для постсоціалістичних країн із перехідною економікою (в тому числі й для України) [3].

Висновки з проведеного дослідження. Людський фактор вважаємо одним із визначальних для

забезпечення глобального економічного розвитку, адже, як показує практика африканських країн, його ігнорування може призвести до катастрофічних соціально-демографічних наслідків. Для прикладу, окремі країни Африки до кінця ХХ ст. розвивалися як колонії, водночас природно-ресурсний потенціал цих територій теоретично дає можливість розвитку, зокрема із наявними родовищами мінеральних ресурсів, землями сільськогосподарського призначення. Але на практиці ці країни, не без участі світової спільноти, стали осередком бідності, куди спрямовується донорська допомога розвинених країн, але водночас запроваджуються проти них заходи протекціоністського характеру у фінансовій та торговельній сферах.

Так, у цих країнах проживає 17,6% населення планети (за даними 2011 р.), тоді як їхня частка у світовому експорті товарів та послуг становила лише 8,6%. Такі подвійні стандарти розвинених країн не дають бідним країнам перспектив розвитку. Тому вбачаємо доцільним поєднання двох заходів зменшення бідності: зменшення соціальної стратифікації та викорінення «культури» бідності, коли населення звикає до свого злиденного становища і приймає його як належне. За інших умов жодна фінансова допомога, яка буде розподілена між прошарками суспільства, не подолає цей стереотип без фінансування освіти, охорони здоров'я, підвищення кваліфікації. Світовим банком у 2011 р. уже була започаткована ініціатива «Освіта для всіх», у межах якої у 2013 р. було вкладено в освітні програми близько 2,9 млрд дол. США, з яких 1,3 млрд дол. США виділено на цілі фінансування базової освіти; профінансовано більше 2,4 млрд дол. США в програми у сфері охорони здоров'я, харчування та народонаселення [9], але цих ресурсів недостатньо. Окрім того, об'єктивно має відбуватися перерозподіл сил під час формування світового економічного порядку, бо нинішня ситуація вказує на існування групи країн (розвинених), котрі насаджують власну політику розвитку іншим. З цього приводу дослідник О. Дугін зазначає, що «будь-які спроби ієрархізувати людське суспільство призводять до «расизму»; і якщо біологічний расизм сьогодні вийшов з моди, то культурний, економічний, соціальний, технологічний расизм залишається вісню західного погляду на світ» [9, с. 632].

Зважаючи на багатоаспектність піднятої проблематики, соціальні детермінанти не обмежуються лише бідністю, але нині вона є тією відправною точкою, без урахування якої не може бути ні розвитку, ні економічного зростання. Таким чином, формування соціально орієнтованих держав та підтримка такого процесу – це пріоритет світової спільноти під час розроблення заходів зниження багатомірної бідності та соціальної нерівності. Реалізація соціальної функції держави має стати підґрунтям майбутнього глобального економічного розвитку з освіченим, здоровим та забезпеченим населенням.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аллен Р. Глобальная экономическая история : Краткое введение / пер. с англ. Ю. Каптуревского. Изд-во Ин-та Гайдара, 2013. 224 с.
2. Дугин А.Г. Теория многополярного мира. Москва : Евразийское движение, 2013. 532 с.
3. Про затвердження Державної цільової соціальної програми подолання та запобігання бідності на період до 2015 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 1057. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1057_2011 (дата звернення: 13.10.2020).
4. Стратегії подолання бідності : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 161-р. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd2011> (дата звернення: 13.10.2020).
5. Як багаті країни забагатіли... і чому бідні країни лишаються бідними / Е.С. Райнерт. Темпора, 2016. 444 с.
6. Красун А., Турчин Я. Бідність в Україні та шляхи її подолання. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. 2008. № 20. С. 81–85.
7. Державної цільової соціальної програми подолання та запобігання бідності на період до 2015 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 1057. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1057_2011 (дата звернення: 21.10.2020).
8. Бабак І.М. Бідність як соціальний феномен: специфіка українського суспільства. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. 2012. Вип. 56. С. 61–68. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/stapttp_2012_56_7.pdf (дата звернення: 03.10.2020).
9. ЦРТ – словник. URL: www.undp.org.ua/files/ua_46666MDGs_glossary_ukr.pdf (дата звернення: 11.10.2020).
10. Саблук П.Т., Білорус О.Г., Власов В.І. Глобалізація і продовольство : монографія. ННЦ ІАЕ, 2008. 632 с.
2. Dugin A.G. (2013) *Teoriya mnogopolayarnogo mira* [The theory of a multipolar world]. Moscow: Eurasiyskoe dvizhenie. (in Russian)
3. Pro zatverdzhennya derzhavnoy cilovoy socialnoy programy podolanaya ta zapobiganaya bidnosti na period do 2015: postanova Kabinety Ministriv Ukrainu vid 31 sichny, 2011 № 1057. Available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1057_2011 (accessed 12 November 2020).
4. Strategii podolannaya bidnosti: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 16, 2016 № 161. Available at: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd> (accessed 12 November 2020).
5. Reinert E.S. (2016) *Ayak bagati krayny razboгатily I chomy bidni krayny lushaytsaya bidnumu* [How rich countries got rich ... and why poor countries remain poor]. Tempora. (in Ukrainian)
6. Krasun A., Turchyn J. (2008) *Bidnist v Ukraini ta shlayahu ii podolannaya* [Poverty in Ukraine and ways to overcome it]. Ukrainian nacionalna ideaya: realiaya ta perspectuvu rozvutky, no. 20, pp. 81–85.
7. Derzhavnoi cilovoi socialnoi program podolannaya ta zapobigannaya bidnosti na period do 2015 [Electronic resource]: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of August 31, 2011 № 1057. Available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1057_2011 (accessed 10 November 2020).
8. Babak I.M. (2012) *Bidnist ayak socialnuy fenomen: specufika Ukrainского sypilstva* [Poverty as a social phenomenon: the specifics of Ukrainian society]. *Social technologies: current issues of theory and practice*, vol. 56, pp. 61–68. Available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/stapttp_2012_56_7.pdf (accessed 22 November 2020).
9. CRT–slovnuk. Available at: www.undp.org.ua/files/ua_46666MDGs_glossary_ukr.pdf (accessed 16 November 2020).
10. Sabluk P.T., Belarus O.G., Vlasov V.I. (2008) *Globolizacia i prodovolstvo* [Globalization and food]. NNTs IAE. (in Ukrainian)

REFERENCES:

1. Allen R. (2013) *Globalnaya economichna istoria: Cratcoe vvedenie* [Global economic history]. Gaidar publish. (in Russian)